

Υπόθεση C-65/23

**Σύνοψη αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως κατά το άρθρο 98,
παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου**

Ημερομηνία καταθέσεως:

8 Φεβρουαρίου 2023

Αιτούν δικαστήριο:

Bundesarbeitsgericht (Γερμανία)

Ημερομηνία της αποφάσεως του αιτούντος δικαστηρίου:

22 Σεπτεμβρίου 2022

Ενάγων, εκκαλών και αναιρεσείων:

MK

Εναγομένη, εφεσίβλητη και αναιρεσίβλητη:

K GmbH

Αντικείμενο της κύριας δίκης

Κανονισμός (ΕΕ) 2016/679 – Προστασία φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα – Επεξεργασία δεδομένων στο πλαίσιο της απασχόλησης – Δικαίωμα αποζημίωσης – Προϋποθέσεις – Νομιμότητα της επεξεργασίας δεδομένων – Αναγκαιότητα της επεξεργασίας δεδομένων – Περιθώριο εκτιμήσεως των μερών εργασιακής συμφωνίας – Δικαστικός έλεγχος – Ζημία – Προσδιορισμός του ύψους της προς αποκατάσταση μη υλικής ζημίας

Αντικείμενο και νομική βάση της αιτήσεως για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως

Ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης, άρθρο 267 ΣΛΕΕ

Προδικαστικά ερωτήματα

- 1) Έχει διάταξη εθνικής νομοθεσίας, θεσπισθείσα δυνάμει του άρθρου 88, παράγραφος 1, του κανονισμού (ΕΕ) 2016/679, όπως το άρθρο 26, παράγραφος 4, του BDSG, η οποία προβλέπει ότι η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα των εργαζομένων, συμπεριλαμβανομένων ειδικών κατηγοριών δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, επιτρέπεται για σκοπούς της σχέσης εργασίας βάσει συλλογικών συμβάσεων τηρουμένων των προϋποθέσεων του άρθρου 88, παράγραφος 2, του κανονισμού 2016/679, υπό την έννοια ότι σε κάθε περίπτωση πρέπει να τηρούνται και οι λοιπές διατάξεις του κανονισμού 2016/679, όπως το άρθρο 5, το άρθρο 6, παράγραφος 1 και το άρθρο 9, παράγραφοι 1 και 2, του κανονισμού αυτού;
- 2) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα:
Θα μπορούσε διάταξη εθνικής νομοθεσίας, θεσπισθείσα δυνάμει του άρθρου 88, παράγραφος 1, του κανονισμού (ΕΕ) 2016/679, όπως το άρθρο 26, παράγραφος 4, του BDSG, να έχει την έννοια ότι στα μέρη συλλογικής συμβάσεως (εν προκειμένω τα μέρη εργασιακής συμφωνίας) παρέχεται περιθώριο χειρισμού κατά την εκτίμηση της αναγκαιότητας της επεξεργασίας δεδομένων υπό το πρίσμα του άρθρου 5, του άρθρου 6, παράγραφος 1 και του άρθρου 9, παράγραφοι 1 και 2, του κανονισμού 2016/679, το οποίο μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο περιορισμένου μόνον δικαστικού ελέγχου;
- 3) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο δεύτερο ερώτημα:
Μέχρι ποιου σημείου μπορεί να περιορίζεται στην περίπτωση αυτή ο δικαστικός έλεγχος;
- 4) Έχει το άρθρο 82, παράγραφος 1, του κανονισμού 2016/679 την έννοια ότι κάθε πρόσωπο έχει εκ προοιμίου δικαίωμα αποζημίωσης της μη υλικής ζημίας οσάκις τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν υποβάλλονται σε επεξεργασία κατά παράβαση των διατάξεων του κανονισμού 2016/679 ή μήπως ότι η άσκηση του δικαιώματος αποζημίωσης για μη υλική ζημία προϋποθέτει περαιτέρω ότι το θιγόμενο πρόσωπο αποδεικνύει τη συγκεκριμένης βαρύτητας μη υλική ζημία που υπέστη;
- 5) Έχει το άρθρο 82, παράγραφος 1, του κανονισμού 2016/679 ειδικό ή γενικό προληπτικό χαρακτήρα και πρέπει τούτο να λαμβάνεται υπόψη κατά τον προσδιορισμό του ύψους της προς αποκατάσταση μη υλικής ζημίας βάσει του άρθρου 82, παράγραφος 1, του κανονισμού 2016/679 εις βάρος του υπευθύνου επεξεργασίας ή του εκτελούντος την επεξεργασία;
- 6) Έχει σημασία ο βαθμός υπαιτιότητας του υπευθύνου επεξεργασίας ή του εκτελούντος την επεξεργασία κατά τον προσδιορισμό του ύψους της προς αποκατάσταση μη υλικής ζημίας με βάση το άρθρο 82, παράγραφος 1, του κανονισμού 2016/679; Ειδικότερα, μπορεί να ληφθεί υπόψη υπέρ του

υπευθύνου επεξεργασίας ή του εκτελούντος την επεξεργασία η απουσία υπαιτιότητας ή η ύπαρξη πταίσματος ή σσωνος σημασίας;

Σχετικές διατάξεις του δικαίου της Ένωσης

Κανονισμός (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Απριλίου 2016, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών και την κατάργηση της οδηγίας 95/46/ΕΚ (γενικός κανονισμός για την προστασία δεδομένων (ΕΕ 2016 L 119, σ. 1), ιδίως άρθρα 2, 4, 5 και 6, άρθρο 82, παράγραφος 1 και άρθρο 88, παράγραφοι 1 και 2

Παρατιθέμενες διατάξεις του εθνικού δικαίου

Bundesdatenschutzgesetz (ομοσπονδιακός νόμος περί προστασίας δεδομένων, στο εξής: BDSG) της 30ής Ιουνίου 2017 (BGBl. I σ. 2097), όπως τροποποιήθηκε τελευταία με το άρθρο 10 του νόμου της 23ης Ιουνίου 2021 (BGBl. I σ. 1858-2022 I 1045), ιδίως άρθρο 26

«Άρθρο 26 Επεξεργασία δεδομένων για σκοπούς της σχέσης εργασίας

(1) Τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα των εργαζομένων μπορούν να υποβάλλονται σε επεξεργασία για σκοπούς της σχέσης εργασίας, οσάκις αυτό απαιτείται για τη λήψη αποφάσεως σχετικά με τη σύναψη εργασιακής σχέσης ή μετά τη σύναψη της εργασιακής σχέσης για την εκτέλεση ή τη λύση της ή για την άσκηση ή την εκπλήρωση των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των φορέων εκπροσώπησης των εργαζομένων που απορρέουν από νόμο ή συλλογική σύμβαση εργασίας, από εργασιακή συμφωνία ή από σύμβαση του δημοσίου τομέα (συλλογική σύμβαση) σχετικά με την εκπροσώπηση των συμφερόντων των εργαζομένων. [...]

[...]

(4) Η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα των εργαζομένων, συμπεριλαμβανομένων των ειδικών κατηγοριών δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, για σκοπούς της σχέσης εργασίας, επιτρέπεται βάσει συλλογικών συμβάσεων. Στο πλαίσιο αυτό, τα διαπραγματευόμενα μέρη οφείλουν να συμμορφώνονται προς το άρθρο 88, παράγραφος 2, του κανονισμού (ΕΕ) 2016/679.»

Συνοπτική έκθεση των πραγματικών περιστατικών και της πορείας της διαδικασίας

- 1 Ο ενάγων στρέφεται κατά της εναγομένης, η οποία είναι εργοδότης του, βάσει του άρθρου 82, παράγραφος 1, του κανονισμού 2016/679, ζητώντας να

υποχρεωθεί αυτή σε αποζημίωση της μη υλικής ζημίας που υπέστη ο ίδιος ως αποτέλεσμα παράβασης του εν λόγω κανονισμού.

- 2 Η διοίκηση προσωπικού της εναγομένης χρησιμοποιούσε αρχικά ένα συμβατικό σύστημα διαχείρισης δεδομένων (σύστημα πληροφοριών προσωπικού), στο πλαίσιο λειτουργίας του οποίου –και σύμφωνα με τις οικείες εργασιακές συμφωνίες– συλλέγονταν, μεταξύ άλλων, τα εξής δεδομένα των εργαζομένων: πληροφορίες για τη μισθοδοσία, ιδιωτική διεύθυνση κατοικίας, ημερομηνία γέννησης, ηλικία, οικογενειακή κατάσταση, αριθμός μητρώου κοινωνικής ασφάλισης, αριθμός φορολογικού μητρώου.
- 3 Το 2017 ο όμιλος στον οποίο ανήκει η εναγομένη σχεδίασε τη μετάβαση σε επίπεδο ομίλου στο σύστημα πληροφοριών προσωπικού «Workday», το οποίο βασίζεται σε υπολογιστικό νέφος (cloud). Στο πλαίσιο αυτό, την περίοδο από 24 Απριλίου έως 18 Μαΐου 2017 η εναγομένη αναφόρτωσε σε διαδικτυακό τόπο της μητρικής επιχειρηματικής οντότητας του ομίλου, μεταξύ άλλων, τα εξής δεδομένα που αφορούσαν τον ενάγοντα: όνομα, επώνυμο, υπηρεσιακό αριθμό τηλεφώνου, διεύθυνση υπηρεσιακού ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (email), πληροφορίες μισθοδοσίας (ετήσιο και μηνιαίο μισθό, εύρος αμοιβής βάσει απόδοσης), ιδιωτική διεύθυνση κατοικίας, ημερομηνία γέννησης, ηλικία, οικογενειακή κατάσταση, αριθμό μητρώου κοινωνικής ασφάλισης, αριθμό φορολογικού μητρώου.
- 4 Στο ίδιο πλαίσιο, συνήφθη εκ των υστέρων με το συμβούλιο εργαζομένων εργασιακή συμφωνία ανοχής, η οποία αφορούσε συγκεκριμένα δεδομένα: αριθμό μητρώου προσωπικού, επώνυμο, όνομα, αριθμό τηλεφώνου, ημερομηνία πρόσληψης, ημερομηνία πρόσληψης στον όμιλο, τόπο εργασίας, εταιρία (K/Dental), τόπο εργασίας, εταιρία, εταιρικό αριθμό τηλεφώνου και επαγγελματική ηλεκτρονική διεύθυνση (email). Η διάρκεια ισχύος και μετενέργειας της εργασιακής συμφωνίας ανοχής παρατάθηκε επανειλημμένα. Κατόπιν, στις 23 Ιανουαρίου 2019, τέθηκε σε ισχύ η «Εργασιακή συμφωνία-πλαίσιο για τη λειτουργία των πληροφοριακών συστημάτων» και η «Εργασιακή συμφωνία για την εισαγωγή και χρήση του συστήματος Workday».
- 5 Ο ενάγων ισχυρίζεται ότι η επεξεργασία των δεδομένων του στο πλαίσιο της δοκιμαστικής χρήσης του νέου συστήματος πληροφοριών προσωπικού δεν ήταν σύμφωνη με τις διατάξεις του κανονισμού 2016/679. Στο πλαίσιο αυτό, ο ενάγων βάλλει εν τέλει μόνο κατά της επεξεργασίας των δεδομένων του κατά την περίοδο από 25 Μαΐου 2018, ημερομηνία έναρξης ισχύος του κανονισμού 2016/679, έως τη λήξη του πρώτου τριμήνου του 2019.

Κύρια επιχειρήματα των διαδίκων της κύριας δίκης

- 6 Ο ενάγων υποστηρίζει ότι, βάσει του άρθρου 82, παράγραφος 1, του κανονισμού 2016/679, έχει αξίωση για αποζημίωση μη υλικής ζημίας ύψους 3 000 ευρώ.

- 7 Όπως ισχυρίζεται, σύμφωνα με τον κανονισμό 2016/679 και τις σχετικές διατάξεις του BDSG, την περίοδο από 25 Μαΐου 2018 έως τη λήξη του πρώτου τριμήνου του 2019 δεν επιτρεπόταν στην εναγομένη να επεξεργάζεται δεδομένα στο σύστημα πληροφοριών προσωπικού «Workday», το οποίο βασίζεται σε υπολογιστικό νέφος.
- 8 Κατά την εν λόγω περίοδο, η, αναγκαία στο πλαίσιο της συναφθείσας μεταξύ των μερών σχέσης εργασίας, επεξεργασία των δεδομένων γινόταν με χρήση του παλαιότερου συστήματος πληροφοριών προσωπικού και, ως εκ τούτου, από καμία άποψη δεν ήταν αναγκαία η μετακίνηση των δεδομένων του ενάγοντος σε άλλο σύστημα και η επεξεργασία τους σε αυτό. Κατά τον ενάγοντα, η εν λόγω επεξεργασία δεν ήταν αναγκαία ούτε για τη διενέργεια δοκιμών για τη μεταγενέστερη λειτουργία του «Workday» ως ενιαίου συστήματος πληροφοριών προσωπικού σε επίπεδο ομίλου. Αντιθέτως, στο στάδιο δοκιμής αρκούσαν τα λεγόμενα πλασματικά πειραματικά δεδομένα (dummy data): δεν κρίθηκε αναγκαία η χρήση πραγματικών δεδομένων ούτε η εξασφάλιση πρόσβασης σε αυτά μέσω του συστήματος «Workday» σε επίπεδο ομίλου.
- 9 Κατά τον ενάγοντα, ακόμα και αν, αντίθετα προς τους ισχυρισμούς του, το εθνικό δικαστήριο κρίνει ότι η χρήση πραγματικών δεδομένων ήταν αναγκαία ή ότι η εργασιακή συμφωνία ανοχής συνιστούσε επαρκές νομικό έρεισμα για τη διενέργεια της επεξεργασίας με χρήση πραγματικών δεδομένων, εν πάση περιπτώσει υπήρξε υπέρβαση των ορίων της άδειας που παρασχέθηκε για την επεξεργασία δεδομένων με την εργασιακή συμφωνία ανοχής. Σημειώνει μάλιστα ότι, εκτός των δεδομένων των κατηγοριών που αναγράφονταν στην εργασιακή συμφωνία ανοχής, η εναγομένη μετέφερε και άλλα δεδομένα που τον αφορούσαν, όπως ιδιωτικά στοιχεία επικοινωνίας, λεπτομέρειες σχετικά με τη σύμβαση και την αμοιβή, αριθμό μητρώου κοινωνικής ασφάλισης, αριθμό φορολογικού μητρώου, ιθαγένεια και οικογενειακή κατάσταση. Τούτο μάλιστα έγινε ενώ κανένα σχετικό δικαίωμα δεν της παρασχέθηκε με την εργασιακή συμφωνία ανοχής ή με άλλον τρόπο.
- 10 Ο ενάγων υποστηρίζει ότι το βάρος επικλήσεως και αποδείξεως φέρει κυρίως η εναγομένη. Η εναγομένη οφείλει να επικαλεστεί και να αποδείξει ότι η πράξη της συνάδει πλήρως με τον κανονισμό 2016/679.
- 11 Ο ενάγων ισχυρίζεται περαιτέρω ότι οι παραβάσεις του κανονισμού 2016/679 εκ μέρους της εναγομένης τελούν επίσης σε αιτιώδη συνάφεια με τη μη υλική ζημία που προκλήθηκε σε αυτόν. Η μη αναγκαία επεξεργασία δεδομένων στο σύστημα «Workday», σε κάθε περίπτωση δε η παράνομη μεταφορά των δεδομένων του και η παροχή δυνατότητας πρόσβασης σε αυτά σε επίπεδο ομίλου, ακόμα και από μη εξουσιοδοτημένους τρίτους, έχει αφ' εαυτής ως αποτέλεσμα την πρόκληση μη υλικής ζημίας. Επιπλέον, υφίσταται κίνδυνος αθέμιτης χρήσης των δεδομένων του από τρίτους, ο οποίος θέτει τον ίδιο, ως υποκείμενο των δεδομένων, σε κατάσταση αβεβαιότητας. Τούτο διότι, ως εργαζόμενος δεν είναι σε θέση να γνωρίζει αν, με ποιον τρόπο κατά περίπτωση και για ποιους σκοπούς θα χρησιμοποιηθούν ή έχουν ήδη χρησιμοποιηθεί από την εναγομένη ή και από

τρίτους δεδομένα που τον αφορούν, τα οποία διαβιβάστηκαν από την εναγομένη εντός του ομίλου. Επομένως, λαμβανομένων υπόψη των δυνατοτήτων και των σκοπών του συστήματος «Workday», δεν δύναται να αποκλειστεί ότι τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που τον αφορούν χρησιμοποιήθηκαν για την κατάρτιση και/ή χρήση προφίλ. Το ότι ο ίδιος, ως εργαζόμενος, δεν έχει πρόσβαση στις εσωτερικές διεργασίες επεξεργασίας δεδομένων της εναγομένης και, κατ' επέκταση, δεν δύναται να διατυπώσει τεκμηριωμένα συναφείς ισχυρισμούς, αποτελεί έναν πρόσθετο λόγο για το ότι το βάρος επικλήσεως και αποδείξεως φέρει κυρίως ο εργοδότης, ήτοι η εναγομένη. Κατά τα λοιπά, και μόνον η δυνατότητα αθέμιτης χρήσης των δεδομένων αυτή καθαυτή αρκεί για να θεμελιώσει πρόκληση μη υλικής ζημίας, καθόσον, αντίθετα με τις επιταγές της αιτιολογικής σκέψης 85 του κανονισμού 2016/679, ήδη λόγω της υπάρξεως τέτοιας δυνατότητας ο ενάγων είχε απολέσει τον έλεγχο των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που τον αφορούσαν.

- 12 Το γεγονός ότι η διαβίβαση δεδομένων προς τον σκοπό τροφοδοτήσεως του συστήματος «Workday» είχε πραγματοποιηθεί πριν από την ημερομηνία ενάρξεως ισχύος του κανονισμού 2016/679 που προβλέπεται στο άρθρο 99, παράγραφος 2, του κανονισμού αυτού είναι κατά τον ενάγοντα αλυσιτελές, καθόσον οι ως άνω περιστάσεις καταδεικνύουν ότι πρόκειται για πράξη με διαρκή χαρακτήρα. Συναφώς πρέπει επίσης να ληφθεί υπόψη ότι, αντίθετα με τις επιταγές του κανονισμού 2016/679 και του BDSG, δεν προβλεπόταν σχέδιο διαγραφής των δεδομένων που υποβλήθηκαν σε επεξεργασία στο σύστημα «Workday» για (υποτιθέμενους) δοκιμαστικούς σκοπούς.
- 13 Οι παραβάσεις του κανονισμού 2016/679 και του BDSG και οι συνδεόμενοι με τις εν λόγω διατάξεις κίνδυνοι αθέμιτης χρήσης είχαν ως αποτέλεσμα να θιγεί σοβαρά το δικαίωμα στην προσωπικότητα του ενάγοντος. Ως εκ τούτου, πρέπει να λάβει ουσιαστική αποζημίωση, σύμφωνα και με την αιτιολογική σκέψη 146 του κανονισμού 2016/679. Ως επιβαρυντικό στοιχείο στα ανωτέρω προστίθεται και το ότι η εναγομένη ή/και η δικαιούχος αυτής διέπραξαν τις παραβάσεις εκ προθέσεως, κατά σκόπιμη παράκαμψη των διατάξεων περί προστασίας των δεδομένων και των δικαιωμάτων των εργαζομένων.
- 14 Η εναγομένη υποστηρίζει ότι δεν παρέβη τις διατάξεις περί προστασίας δεδομένων. Ισχυρίζεται ότι η νομιμότητα της επεξεργασίας των δεδομένων απορρέει από το άρθρο 6, παράγραφος 1, του κανονισμού 2016/679, το άρθρο 26, παράγραφος 1, του BDSG και το άρθρο 26, παράγραφος 4, του BDSG σε συνδυασμό με την εργασιακή συμφωνία ανοχής.
- 15 Κατά την εναγομένη, ο ενάγων δεν έχει δικαίωμα αποζημίωσης βάσει του άρθρου 82 του κανονισμού 2016/679. Τούτο διότι δεν απέδειξε ούτε τα περιστατικά που θεμελιώνουν την ευθύνη ούτε τα περιστατικά που θεμελιώνουν την αιτιώδη συνάφεια μεταξύ της πράξεως και της ζημίας.
- 16 Ο ενάγων, ο οποίος φέρει το βάρος επικλήσεως και αποδείξεως, δεν απέδειξε επαρκώς ούτε τη μη υλική ζημία ούτε την αιτιώδη συνάφεια των παραβάσεων

στις οποίες πιθανώς υπέπεσε η εναγομένη. Ενδεχομένως η ίδια η εναγομένη να φέρει δευτερεύον βάρος αποδείξεως, όσον αφορά τις ενδείξεις που επικαλείται ο ενάγων σε σχέση με τη συγκεκριμένη παράβαση.

- 17 Για τη στοιχειοθέτηση ζημίας δεν αρκεί το τυχόν αίσθημα ταλαιπωρίας ή το κάθε είδους πταίσμα χωρίς σοβαρές συνέπειες. Κατά την εναγομένη, αντί για τη ζημία ο ενάγων επικαλείται μόνο την ύπαρξη κινδύνου προκλήσεως ζημίας. Δεν πρόκειται περί ζημίας για την οποία μπορεί να επιδικασθεί αποζημίωση κατά την έννοια του άρθρου 82 του κανονισμού 2016/679. Προϋπόθεση προς τούτο αποτελεί η σοβαρή προσβολή του γενικού δικαιώματος προσωπικότητας, η οποία δεν δύναται να αντισταθμιστεί με άλλον τρόπο. Ο ενάγων δεν επικαλείται την προϋπόθεση αυτή.

Συνοπτική έκθεση του σκεπτικού της διατάξεως περί παραπομπής

1. Προκαταρκτική παρατήρηση

- 18 Η εναγομένη επεξεργάζεται (άρθρο 4, σημείο 2, του κανονισμού 2016/679) ως υπεύθυνη επεξεργασίας (άρθρο 4, σημείο 7, του κανονισμού 2016/679) δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα (άρθρο 4, σημείο 1, του κανονισμού 2016/679) του ενάγοντα στο πλαίσιο της σχέσης εργασίας. Η εν λόγω επεξεργασία εμπίπτει στο καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 2016/679, όπως τούτο ορίζεται στο άρθρο 2, παράγραφος 1, του κανονισμού αυτού.
- 19 Όσον αφορά την επίδικη στην κύρια δίκη επεξεργασία δεδομένων κατά την περίοδο από 25 Μαΐου 2018 ως τη λήξη του πρώτου τριμήνου του 2019, το δικάζον τμήμα φρονεί ότι την οικεία «ευθύνη» της εναγομένης κατά την έννοια του άρθρου 4, σημείο 7, του κανονισμού 2016/679 δεν μεταβάλλει το γεγονός ότι η πράξη της αναφόρτωσης και μεταφοράς των επίμαχων δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που αφορούν τον ενάγοντα από το παλαιότερο σύστημα πληροφοριών προσωπικού σε διαδικτυακό τόπο της μητρικής επιχειρηματικής οντότητας του ομίλου τελέστηκε πριν από την έναρξη ισχύος του κανονισμού 2016/679, ήτοι κατά την περίοδο από 24 Απριλίου ως 18 Μαΐου 2017. Και μετά από αυτή την περίοδο, η εναγομένη εξακολούθησε να είναι υπεύθυνη επεξεργασίας κατά την έννοια του άρθρου 4, σημείο 7, του κανονισμού 2016/679. Μάλιστα προς τούτο δεν είναι απαραίτητο ο υπεύθυνος επεξεργασίας να αποφασίζει μόνος του για τους σκοπούς και τα μέσα της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Κατά το άρθρο 4, σημείο 7, του κανονισμού 2016/679, η επεξεργασία τους μπορεί να γίνεται και από κοινού με άλλα πρόσωπα. Κατά την εκτίμηση του δικάζοντος τμήματος, η ευθύνη της εναγομένης κατά την έννοια του άρθρου 4, σημείο 7, του κανονισμού 2016/679 δεν μεταβάλλεται ούτε στην περίπτωση που, στο πλαίσιο της συνεχιζόμενης διαδικασίας, αυτή επικαλεστεί ότι σε επίπεδο ομίλου δεν είχε ή ότι είχε περιορισμένη εξουσία συναπόφασης σχετικά με τη συνέχιση της χρήσης δεδομένων στο σύστημα «Workday». Τούτο διότι, από την ημερομηνία έναρξης ισχύος του κανονισμού 2016/679, η εναγομένη δεν κατέβαλε καμία προσπάθεια για επιστροφή ή διαγραφή των δεδομένων του ενάγοντος από

το σύστημα «Workday». Επίσης, δεν επακολούθησε καμία τέτοια ενέργεια. Αντιθέτως, η εναγομένη, μέσω της επανειλημμένης παρατάσεως της διάρκειας ισχύος και μετενέργειας της εργασιακής συμφωνίας ανοχής, με πλέον πρόσφατη την παράταση έως την 31η Ιανουαρίου 2019, κατέστησε σαφές ότι εξακολούθησε να ενεργεί ως υπεύθυνη επεξεργασίας κατά την έννοια του άρθρου 4, σημείο 7, του κανονισμού 2016/679, προκειμένου με τη σύναψη περαιτέρω εργασιακών συμφωνιών να εξασφαλίσει την προσωρινή λειτουργία του συστήματος «Workday», μεταξύ άλλων με τα επίμαχα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που αφορούν τον ενάγοντα.

- 20 Καθόσον το δικάζον τμήμα στηρίζει τον εν λόγω και τους κατωτέρω παρατιθέμενους συλλογισμούς σε συγκεκριμένη ερμηνεία των διατάξεων του κανονισμού 2016/679, σε περίπτωση που η εν λόγω ερμηνεία είναι εσφαλμένη, με την υποβολή των προδικαστικών ερωτημάτων ζητείται από το Δικαστήριο να παράσχει συναφώς κατευθυντήριες γραμμές. Στο πλαίσιο αυτό, κρίσιμες είναι στη συγκεκριμένη περίπτωση και οι κατευθυντήριες γραμμές που αφορούν τη μεταφορά και επεξεργασία δεδομένων εντός του ομίλου.

2. Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος

- 21 Με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα, το δικάζον τμήμα ζητεί να διευκρινιστεί κατά πόσον διάταξη εθνικής νομοθεσίας, θεσπισθείσα δυνάμει του άρθρου 88, παράγραφος 1, του κανονισμού (ΕΕ) 2016/679, όπως το άρθρο 26, παράγραφος 4, του BDSG, στην οποία προβλέπεται ότι η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα των εργαζομένων, συμπεριλαμβανομένων των ειδικών κατηγοριών δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, για σκοπούς της σχέσης εργασίας, επιτρέπεται βάσει συλλογικών συμβάσεων τηρουμένων των προϋποθέσεων του άρθρου 88, παράγραφος 2, του κανονισμού 2016/679, έχει τη (συμβατή με το δίκαιο της Ένωσης) έννοια ότι σε κάθε περίπτωση πρέπει να τηρούνται και οι λοιπές διατάξεις του κανονισμού 2016/679, όπως το άρθρο 5, το άρθρο 6, παράγραφος 1 και το άρθρο 9, παράγραφοι 1 και 2, του κανονισμού 2016/679. Άρρηκτα συνδεδεμένο με τα ανωτέρω είναι και το ζήτημα της ερμηνείας του όρου «ειδικοί κανόνες» κατά την έννοια του άρθρου 88, παράγραφος 1, του κανονισμού 2016/679.
- 22 Η απάντηση του Δικαστηρίου στα ερωτήματα αυτά είναι αναγκαία για την έκδοση αποφάσεως επί της κύριας δίκης, προκειμένου το δικάζον τμήμα να είναι σε θέση να εκτιμήσει τη νομιμότητα της επεξεργασίας δεδομένων που προβλέπεται και διενεργείται βάσει της εργασιακής συμφωνίας ανοχής, η οποία έχει χαρακτήρα συλλογικής συμβάσεως. Αυτό αφορά συγκεκριμένα τα αρχεία δεδομένων που αναφέρονται στην εργασιακή συμφωνία ανοχής (βλ. ανωτέρω, σκέψη 4).
- 23 Είναι γεγονός ότι, στον βαθμό που κατά την περίοδο από 24 Απριλίου έως 18 Μαΐου 2017, εκτός από τα αρχεία δεδομένων που αναφέρονται στην εργασιακή συμφωνία ανοχής, η εναγομένη διαβίβασε και άλλα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα του ενάγοντος (πληροφορίες για τη μισθοδοσία, ιδιωτική

διεύθυνση κατοικίας, ημερομηνία γέννησης, ηλικία, οικογενειακή κατάσταση, αριθμό μητρώου κοινωνικής ασφάλισης, αριθμό φορολογικού μητρώου) σε διαδικτυακό τόπο της μητρικής επιχειρηματικής οντότητας του ομίλου προς τον σκοπό τροφοδότησης του λογισμικού «Workday», το δικάζον τμήμα φρονεί ότι η ενέργεια αυτή δεν καλυπτόταν από την εργασιακή συμφωνία ανοχής και, ως εκ τούτου, δεν θα αξιολογηθεί σύμφωνα με το άρθρο 26, παράγραφος 4, του BDSG αλλά βάσει του άρθρου 26, παράγραφος 1, του BDSG. Επίσης, αυτή η καθ' υπέρβαση επεξεργασία δεδομένων δεν μπορεί, κατ' ουσίαν, να θεωρηθεί απαραίτητη κατά την έννοια του άρθρου 26, παράγραφος 1, του BDSG και του άρθρου 5 και του άρθρου 6, παράγραφος 1, του κανονισμού 2016/679, και μόνο για τον λόγο ότι πρέπει να θεωρηθεί δεδομένο ότι στην εργασιακή συμφωνία ανοχής, στην οποία συμβλήθηκε και η εναγομένη, απαριθμούνται εξαντλητικώς τα αρχεία δεδομένων τα οποία κατά την άποψή της ήταν απαραίτητα προς επίτευξη του φερομένου σκοπού διενέργειας των δοκιμών. Εντούτοις, το δικάζον τμήμα φρονεί ότι για την έκδοση αποφάσεως στο πλαίσιο της κύριας δίκης δεν αρκεί το ότι κατά τα ως άνω αναφερόμενα μέρος της επεξεργασίας δεδομένων, κατά της οποίας βάλλει ο ενάγων, εκτιμάται ως μη νόμιμο ήδη και πριν από την υποβολή της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως. Αντιθέτως, για την έκδοση αποφάσεως επί της υποθέσεως της κύριας δίκης απαιτείται η συνολική εκτίμηση της επίμαχης επεξεργασίας δεδομένων, καθόσον μόνο σε αυτό το πλαίσιο συνδέονται ή μπορούν να συνδεθούν οι επιπτώσεις ως προς την έκταση της παράβασης των διατάξεων περί προστασίας με το ύψος της τυχόν επιδικαζόμενης αποζημίωσης.

- 24 Το άρθρο 26, παράγραφος 4, του BDSG, κατά το οποίο η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα των εργαζομένων, συμπεριλαμβανομένων και των ειδικών κατηγοριών δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, για σκοπούς της σχέσης εργασίας, επιτρέπεται βάσει συλλογικών συμβάσεων τηρουμένων των προϋποθέσεων του άρθρου 88, παράγραφος 2, του κανονισμού 2016/679, μπορεί, με βάση το γράμμα της διατάξεως, να έχει την έννοια ότι, εκτός από τις επιταγές του άρθρου 88, παράγραφος 2, του κανονισμού 2016/679, δεν απαιτείται η τήρηση άλλων διατάξεων του κανονισμού αυτού. Στην περίπτωση αυτή, η επεξεργασία δεδομένων στο πλαίσιο της σχέσης εργασίας, η οποία πράγματι θα ήταν παράνομη καθόσον δεν συνάδει με τις επιταγές περί αναγκαιότητας του άρθρου 26, παράγραφος 1, του BDSG, του άρθρου 5, του άρθρου 6, παράγραφος 1 και του άρθρου 9, παράγραφος 1 και παράγραφος 2, του κανονισμού 2016/679 ούτε έχει παρασχεθεί για αυτήν συγκατάθεση από το υποκείμενο των δεδομένων, επιτρέπεται ή μπορεί να δικαιολογείται και μόνον από το γεγονός ότι προβλέπεται σε συλλογική ρύθμιση, όπως εν προκειμένω σε εργασιακή συμφωνία. Σε υπόθεση όπως αυτή της κύριας δίκης τούτο έχει την έννοια ότι και μόνο βάσει της ρυθμίσεως της επεξεργασίας δεδομένων στο πλαίσιο συλλογικής συμβάσεως, σε αντίθεση με τη ρύθμιση που περιλαμβάνεται σε γενική νομοθετική διάταξη, όπως είναι ο νόμος, η εκτίμηση της αναγκαιότητας της επεξεργασίας δεδομένων παρέλκει.
- 25 Το δικάζον τμήμα φρονεί ότι η ερμηνεία του άρθρου 26, παράγραφος 4, του BDSG, η οποία παρατίθεται στη σκέψη 24, δεν συνάδει με τον

κανονισμό 2016/679. Πράγματι, δεν πρέπει να παραβλέπεται ότι τα μέρη συλλογικής συμβάσεως, εν προκειμένω εργασιακής συμφωνίας, έχουν αυξημένη αντικειμενική εγγύτητα και ότι θα μπορούσε να συνεκτιμηθεί η παράμετρος ότι, κατά κανόνα, έχουν επιτύχει την εύλογη εξισορρόπηση των αντικρουόμενων συμφερόντων. Εντούτοις, το άρθρο 88, παράγραφος 1, του κανονισμού 2016/679 ορίζει ότι τα κράτη μέλη, μέσω της νομοθεσίας ή μέσω των συλλογικών συμβάσεων, μπορούν να θεσπίζουν «ειδικούς κανόνες» προκειμένου να διασφαλίζουν την προστασία των δικαιωμάτων και των ελευθεριών έναντι της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα των εργαζομένων στο πλαίσιο της απασχόλησης. Κατά την εκτίμηση του δικάζοντος τμήματος, από την εν λόγω διάταξη δεν δύναται να συναχθεί με ασφάλεια ότι σε περίπτωση ρυθμίσεως με συλλογική σύμβαση, όπως εν προκειμένω με την εργασιακή συμφωνία ανοχής, ιδίως οι απαιτήσεις περί αναγκαιότητας που περιλαμβάνονται στο άρθρο 5, το άρθρο 6, παράγραφος 1 και το άρθρο 9, παράγραφοι 1 και 2, του κανονισμού 2016/679 είναι άνευ σημασίας. Το δικάζον τμήμα φρονεί ότι με συλλογική σύμβαση δεν μπορεί να συμφωνηθεί απαλλαγή από την τήρησή τους. Αντιθέτως, πρέπει να θεωρείται δεδομένο ότι οι οικείοι «ειδικοί κανόνες» κατά την έννοια του άρθρου 88, παράγραφος 1, του κανονισμού 2016/679, τόσο υπό τη μορφή νομοθετικής διατάξεως όσο και υπό τη μορφή συλλογικής σύμβασης, προϋποθέτουν πάντα και την τήρηση των λοιπών διατάξεων του κανονισμού 2016/679.

- 26 Κατά την εκτίμηση του δικάζοντος τμήματος, τούτο δεν αναιρείται ούτε από την αναφορά του άρθρου 26, παράγραφος 4, του BDSG στο άρθρο 88, παράγραφος 2, του κανονισμού 2016/679. Το άρθρο 88, παράγραφος 2, του κανονισμού 2016/679 κατά το οποίο οι εν λόγω διατάξεις, ήτοι οι διατάξεις που θεσπίζονται βάσει του άρθρου 88, παράγραφος 1, του κανονισμού 2016/679, περιλαμβάνουν κατάλληλα και ειδικά μέτρα για τη διαφύλαξη της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, των έννομων συμφερόντων και των θεμελιωδών δικαιωμάτων του προσώπου στο οποίο αναφέρονται τα δεδομένα, με ιδιαίτερη έμφαση στη διαφάνεια της επεξεργασίας, τη διαβίβαση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα εντός ομίλου επιχειρήσεων, ή ομίλου εταιρειών που ασκούν κοινή οικονομική δραστηριότητα και τα συστήματα παρακολούθησης στον χώρο εργασίας, κατά την εκτίμηση του δικάζοντος τμήματος δεν απαλλάσσει από την τήρηση των λοιπών επιταγών του κανονισμού 2016/679.
- 27 Ως εκ τούτου, θα μπορούσε να υποστηριχθεί εν κατακλείδι ότι, προκειμένου περί εθνικών διατάξεων που θεσπίστηκαν δυνάμει του άρθρου 88, παράγραφος 1, του κανονισμού 2016/679, σε κάθε περίπτωση πρέπει να τηρούνται και οι λοιπές διατάξεις του κανονισμού 2016/679, όπως το άρθρο 5, το άρθρο 6, παράγραφος 1 και το άρθρο 9, παράγραφοι 1 και 2, του κανονισμού 2016/679, και ότι από αυτές δεν εξαιρούνται ούτε οι κανόνες που τίθενται στο πλαίσιο συλλογικής ρύθμισης, όπως η εργασιακή συμφωνία ανοχής.
- 28 Στην υπόθεση της κύριας δίκης, αυτό συνεπάγεται ότι θα έπρεπε να εξεταστεί κατά πόσον η επεξεργασία των δεδομένων του ενάγοντα στο πλαίσιο της προσωρινής λειτουργίας του συστήματος «Workday» προς τον «σκοπό

διενέργειας δοκιμών» θα μπορούσε να θεωρηθεί «απαραίτητη» κατά την έννοια του άρθρου 26, παράγραφος 1, του BDSG και του άρθρου 5 και του άρθρου 6, παράγραφος 1, του κανονισμού 2016/679. Συναφώς, το δικάζον τμήμα εκτιμά ότι δεν δύναται να αποκλειστεί εκ προοιμίου η επεξεργασία πραγματικών δεδομένων ακόμα και στο πλαίσιο της προσωρινής λειτουργίας του συστήματος «Workday» προς τον «σκοπό διενέργειας δοκιμών», εφόσον τα λεγόμενα «πλασματικά δεδομένα» δεν επαρκούν, τον ισχυρισμό όμως αυτόν πρέπει να τον προβάλλει τεκμηριωμένα ο διάδικος που φέρει το οικείο βάρος επικλήσεως και αποδείξεως σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση. Κατά τα λοιπά, η νομιμότητα της επεξεργασίας καθορίζεται βάσει του άρθρου 6, παράγραφος 1, στοιχείο β', του κανονισμού 2016/679. Αν, εκτός από την απάντηση στα προδικαστικά ερωτήματα, το Δικαστήριο παράσχει σε σχέση με την υπό κρίση υπόθεση και κατευθυντήριες γραμμές για την ερμηνεία του άρθρου 6, παράγραφος 1, στοιχείο β', του κανονισμού 2016/679, συμπεριλαμβανομένης της κατανομής του βάρους επικλήσεως και αποδείξεως, θα ήταν ευπρόσδεκτο.

3. *Επί του δευτέρου προδικαστικού ερωτήματος*

- 29 Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα, με το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα το δικάζον τμήμα ζητεί να διευκρινιστεί αν διάταξη εθνικής νομοθεσίας, θεσπισθείσα δυνάμει του άρθρου 88, παράγραφος 1, του κανονισμού (ΕΕ) 2016/679, όπως το άρθρο 26, παράγραφος 4, του BDSG, μπορεί να έχει την έννοια ότι στα μέρη εργασιακής συμφωνίας, στην οποία μπορεί να ρυθμίζονται τα εν λόγω ζητήματα που αφορούν τη λειτουργία της επιχείρησης και τα δικαιώματα των εργαζομένων καθώς και τις τυπικές και ουσιαστικές συνθήκες εργασίας, κατά την εκτίμηση της αναγκαιότητας της επεξεργασίας δεδομένων υπό το πρίσμα του άρθρου 5, του άρθρου 6, παράγραφος 1 και του άρθρου 9, παράγραφοι 1 και 2, του κανονισμού 2016/679, παρέχεται περιθώριο χειρισμού το οποίο μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο περιορισμένου μόνο δικαστικού ελέγχου.
- 30 Ο συλλογισμός που παρατίθεται ανωτέρω, στη σκέψη 25, σχετικά με την αντικειμενική εγγύτητα των συμβαλλομένων με συλλογικές συμβάσεις, δεν αποτελεί το μοναδικό επιχείρημα υπέρ αυτής της απόψεως. Ο επίσης εκτιθέμενος στη σκέψη 25 συλλογισμός ότι τα μέρη εργασιακής συμφωνίας κατά κανόνα έχουν επιτύχει την προσήκουσα εξισορρόπηση των συμφερόντων κάθε πλευράς θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι συνηγορεί υπέρ της αναγνώρισεως ενός, υπό οποιαδήποτε μορφή, περιθωρίου χειρισμού των μερών εργασιακής συμφωνίας κατά την εκτίμηση της αναγκαιότητας της επεξεργασίας δεδομένων. Εντούτοις, το δικάζον τμήμα εκφράζει σοβαρές αμφιβολίες για το κατά πόσον μπορεί να αναγνωρισθεί τέτοιο περιθώριο χειρισμού.
- 31 Κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, η φύση των μέτρων που θεσπίζονται με συλλογική σύμβαση εργασίας διαφέρει από τη φύση των μέτρων που λαμβάνονται μονομερώς μέσω νομοθετικών ή κανονιστικών ρυθμίσεων από τα κράτη μέλη κατά το ότι οι κοινωνικοί εταίροι, ασκώντας το θεμελιώδες δικαίωμα σε συλλογικές διαπραγματεύσεις που αναγνωρίζεται από το άρθρο 28 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μερίμνησαν για την

εξισορρόπηση των συμφερόντων κάθε πλευράς (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 19ης Σεπτεμβρίου 2018, *Bedi*, C-312/17, EU:C:2018:734, σκέψη 68, και της 8ης Σεπτεμβρίου 2011, *Hennigs και Mai*, C-297/10 και C-298/10, EU:C:2011:560, σκέψη 66, με περαιτέρω παραπομπές). Εντούτοις, το δικάζον τμήμα διατηρεί σοβαρές αμφιβολίες για το κατά πόσον οι εν λόγω σκέψεις του Δικαστηρίου εφαρμόζονται και επί εργασιακής συμφωνίας όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, δεδομένου ότι στους κοινωνικούς εταίρους απαγορεύεται η συλλογική δράση. Ακόμα και αν οι εργασιακές συμφωνίες θεωρηθούν απόρροια του θεμελιώδους δικαιώματος σε συλλογικές διαπραγματεύσεις, το οποίο αναγνωρίζεται από το άρθρο 28 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κατά την εκτίμηση του δικάζοντος τμήματος δεν συνεπάγεται την ύπαρξη περιθωρίου εκτιμήσεως των κοινωνικών εταίρων, το οποίο μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο περιορισμένου μόνο δικαστικού ελέγχου. Τούτο διότι από τη νομολογία του Δικαστηρίου συνάγεται ότι, καθόσον το δικαίωμα σε συλλογικές διαπραγματεύσεις που κατοχυρώνεται με το άρθρο 28 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποτελεί τμήμα των διατάξεων του δικαίου της Ένωσης, πρέπει, εντός του πεδίου εφαρμογής του εν λόγω δικαίου, να ασκείται σύμφωνα με αυτό (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 19ης Σεπτεμβρίου 2018, *Bedi*, C-312/17, EU:C:2018:734, σκέψη 69, και της 8ης Σεπτεμβρίου 2011, *Hennigs και Mai*, C-297/10 και C-298/10, EU:C:2011:560, σκέψη 67, με περαιτέρω παραπομπές). Επομένως, όταν θεσπίζουν μέτρα που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των διατάξεων του δικαίου της Ένωσης, οι κοινωνικοί εταίροι πρέπει να ενεργούν σύμφωνα με αυτό (βλ. ως προς την οδηγία 2000/78/EK, αποφάσεις του Δικαστηρίου της 19ης Σεπτεμβρίου 2018, *Bedi*, C-312/17, EU:C:2018:734, σκέψη 70, της 12ης Δεκεμβρίου 2013, *Hay*, C-267/12, EU:C:2013:823, σκέψη 27, με περαιτέρω παραπομπές, και της 8ης Σεπτεμβρίου 2011, *Hennigs και Mai*, C-297/10 και C-298/10, EU:C:2011:560, σκέψη 68 με περαιτέρω παραπομπές). Επιπλέον, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου το εθνικό δικαστήριο που είναι επιφορτισμένο, στο πλαίσιο της αρμοδιότητάς του, με την εφαρμογή των κανόνων του κοινοτικού δικαίου, έχει την υποχρέωση να διασφαλίζει την πλήρη αποτελεσματικότητα αυτών των κανόνων μη εφαρμόζοντας, εν ανάγκη, κάθε αντίθετη διάταξη της εθνικής νομοθεσίας, χωρίς να υποχρεούται να ζητήσει την προηγούμενη κατάργησή της δια της νομοθετικής οδού ή με οποιαδήποτε άλλη συνταγματική διαδικασία (βλ. αποφάσεις του Δικαστηρίου της 20ής Μαΐου 2003, *Kutz-Bauer*, C-187/00, EU:C:2003:168, σκέψη 73 με περαιτέρω παραπομπές, και της 7ης Φεβρουαρίου 1991, *Nimz*, C-184/89, EU:C:1991:50, σκέψη 19 με περαιτέρω παραπομπές). Κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, αυτές οι σκέψεις επιβάλλονται και στην περίπτωση κατά την οποία η αντίθετη προς το το δίκαιο της Ένωσης διάταξη προκύπτει από συλλογική σύμβαση εργασίας. Πράγματι, θα ήταν ασυμβίβαστο προς τη φύση του κοινοτικού δικαίου να στερείται το αρμόδιο για την εφαρμογή του εν λόγω δικαίου εθνικό δικαστήριο της εξουσίας να προβαίνει, κατά τον χρόνο της εν λόγω εφαρμογής, σε ό,τι είναι αναγκαίο για τη μη εφαρμογή των διατάξεων συλλογικής συμβάσεως που δημιουργούν, ενδεχομένως, εμπόδιο στην πλήρη αποτελεσματικότητα των κοινοτικών κανόνων (βλ. αποφάσεις του Δικαστηρίου της 20ής Μαΐου 2003, *Kutz-Bauer*, C-187/00,

EU:C:2003:168, σκέψη 74, και της 7ης Φεβρουαρίου 1991, Nimz, C-184/89, EU:C:1991:50, σκέψη 20). Κατά την εκτίμηση του δικάζοντος τμήματος, ισχυρές ενδείξεις συνηγορούν υπέρ της απόψεως ότι η προπαρατιθέμενη νομολογία του Δικαστηρίου, η οποία εκδόθηκε επί οδηγιών όπως η οδηγία 2000/78/EK, είναι σημαντική και σε συνάρτηση με τις διατάξεις του κανονισμού 2016/679.

4. Επί του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος

- 32 Παρά ταύτα, αν στο δεύτερο ερώτημα δοθεί καταφατική απάντηση και στα μέρη συλλογικής συμβάσεως, εν προκειμένω στα μέρη εργασιακής συμφωνίας, κατά την εκτίμηση της αναγκαιότητας της επεξεργασίας δεδομένων υπό το πρίσμα του άρθρου 5, του άρθρου 6, παράγραφος 1 και του άρθρου 9, παράγραφοι 1 και 2, του κανονισμού 2016/679, παρέχεται περιθώριο χειρισμού το οποίο μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο περιορισμένου μόνο δικαστικού ελέγχου, με το τρίτο προδικαστικό ερώτημα το δικάζον τμήμα ζητεί να διευκρινιστεί μέχρι ποίου σημείου μπορεί να περιορίζεται στην περίπτωση αυτή ο δικαστικός έλεγχος. Το ζήτημα αυτό αφορά τα, κατά περίπτωση, απαραίτητα στοιχεία εκτιμήσεως από την πλευρά του Δικαστηρίου.

5. Επί του τετάρτου προδικαστικού ερωτήματος

- 33 Με το τέταρτο προδικαστικό ερώτημα, το δικάζον τμήμα ζητεί να διευκρινιστεί αν το άρθρο 82, παράγραφος 1, του κανονισμού 2016/679 έχει την έννοια ότι κάθε πρόσωπο έχει εκ προοιμίου δικαίωμα αποζημίωσης της μη υλικής ζημίας που υφίσταται οσάκις τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν υποβάλλονται σε επεξεργασία κατά παράβαση των διατάξεων του κανονισμού 2016/679 ή αν η άσκηση του δικαιώματος αποζημίωσης για μη υλική ζημία προϋποθέτει περαιτέρω ότι το θιγόμενο πρόσωπο θα αποδείξει την, ορισμένης βαρύτητας, μη υλική ζημία που υπέστη.
- 34 Ως προς το ζήτημα αυτό, εν επιγνώσει της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως που υποβλήθηκε από το Oberstes Gerichtshof (Ανώτατο Δικαστήριο, Αυστρία) στην υπόθεση C-300/21, και λαμβάνοντας υπόψη την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως που υπέβαλε το ίδιο στην υπόθεση C-667/21, το δικάζον τμήμα φρονεί ότι το άρθρο 82, παράγραφος 1, του κανονισμού 2016/679 προβλέπει δικαίωμα αποζημίωσης μόνο για πρόσωπα των οποίων τα (ατομικά) δικαιώματα παραβιάστηκαν ως αποτέλεσμα παραβάσεως μίας ή περισσότερων διατάξεων του κανονισμού 2016/679 κατά την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που τα αφορούν (βλ. αιτιολογική σκέψη 2 του κανονισμού 2016/679), δηλαδή για πρόσωπα τα οποία κατέστησαν τα ίδια θύματα μίας ή περισσότερων παραβάσεων του κανονισμού 2016/679. Επίσης, το δικάζον τμήμα εκτιμά ότι η νομική αξίωση αποζημίωσης για μη υλική ζημία, δυνάμει του άρθρου 82, παράγραφος 1, του κανονισμού 2016/679, δεν απαιτεί από το θιγόμενο πρόσωπο, πέραν της σχετικής παραβάσεως του κανονισμού 2016/679, να αποδείξει, επιπλέον, την (περαιτέρω) μη υλική ζημία που υπέστη. Ως εκ τούτου, το δικάζον τμήμα εκτιμά ότι ο θιγόμενος δεν οφείλει να αποδείξει «συνέπεια ή επίπτωση της

παράβασης [που] έχει συγκεκριμένη τουλάχιστον βαρύτητα» (βλ., σχετικά, το τρίτο προδικαστικό ερώτημα στην αίτηση προδικαστικής αποφάσεως του Oberstes Gerichtshof [Αυστρία] στην υπόθεση C-300/21). Συνεπώς, κατά την εκτίμηση του δικάζοντος τμήματος το γεγονός ότι παραβιάστηκαν τα (ατομικά) δικαιώματα προσώπου ως αποτέλεσμα παραβάσεως μίας ή περισσότερων διατάξεων του κανονισμού 2016/679 κατά την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν (βλ. αιτιολογική σκέψη 2 του κανονισμού 2016/679), συνεπάγεται αφ' εαυτού μη υλική ζημία η οποία πρέπει να αντισταθμισθεί (βλ. συναφώς την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως που υπέβαλε το δικάζον τμήμα στην υπόθεση C-667/21, σκέψη 33). Ειδικότερα, το δικάζον τμήμα φρονεί ότι ο έλεγχος για το κατά πόσον, βάσει των διαφόρων εθνικών κανόνων, προκλήθηκε μη υλική ζημία που πρέπει να αντισταθμιστεί, δεν μπορεί να επαφίεται στα εθνικά δικαστήρια των κρατών μελών.

- 35 Εντούτοις, αν το Δικαστήριο κρίνει ότι δεν αρκεί το γεγονός της παραβάσεως των (ατομικών) δικαιωμάτων προσώπου ως αποτέλεσμα παραβάσεως μίας ή περισσότερων διατάξεων του κανονισμού 2016/679 κατά την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν (βλ. αιτιολογική σκέψη 2 του κανονισμού 2016/679), αλλά ότι απαιτείται επιπροσθέτως το θιγόμενο πρόσωπο να αποδείξει την –κατά περίπτωση, συγκεκριμένης βαρύτητας– (περαιτέρω) μη υλική ζημία που υπέστη, καθόσον το δικάζον τμήμα πρέπει να γνωρίζει με βάση ποια κρίσιμα κριτήρια θα εκδώσει απόφαση επί της υποθέσεως της κύριας δίκης.
- 36 Αν το Δικαστήριο κρίνει ότι το θιγόμενο πρόσωπο οφείλει να αποδείξει την –κατά περίπτωση, συγκεκριμένης βαρύτητας– (περαιτέρω) μη υλική ζημία που υπέστη, για την έκδοση αποφάσεως επί της υποθέσεως της κύριας δίκης πρέπει, ειδικότερα, να είναι γνωστά τα κριτήρια τα οποία, κατά το άρθρο 82, παράγραφος 1, του κανονισμού 2016/679, είναι κρίσιμα για την ύπαρξη ζημίας, αιτιώδους συνάφειας και για το βάρος επικλήσεως και αποδείξεως. Στη συνέχεια της δίκης ενδέχεται να τεθεί το ζήτημα αν το γεγονός ότι τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα του ενάγοντος, κατά παράβαση των διατάξεων του κανονισμού 2016/679, χρησιμοποιήθηκαν για την κατάρτιση και/ή χρήση προφίλ κατά την έννοια του άρθρου 4, σημείο 4, του κανονισμού 2016/679, συνιστά αφ' εαυτού (περαιτέρω) ζημία συγκεκριμένης βαρύτητας ή αν αυτή (η περαιτέρω ζημία) θεωρηθεί ότι υφίσταται μόνο αν το προφίλ έχει αρνητική επίπτωση για τον ενάγοντα, δηλαδή, για παράδειγμα, αν ο ενάγων απορριφθεί στο πλαίσιο διαδικασίας υποβολής αιτήσεως πρόσληψης «λόγω» του προφίλ του. Σε άμεση συνάφεια με το ζήτημα αυτό τίθεται και το ερώτημα ποιος, δεδομένων των πραγματικών δυσχερειών που αντιμετωπίζουν οι εργαζόμενοι προκειμένου να αποδείξουν τεκμηριωμένα τυχόν (περαιτέρω) ζημία, φέρει το βάρος επικλήσεως και αποδείξεως ποιων περιστατικών και με ποιον τρόπο θα κληθεί ειδικότερα να εκπληρώσει την υποχρέωση αποδείξεως που υπέχει.

6. Επί του πέμπτου προδικαστικού ερωτήματος

- 37 Με το πέμπτο προδικαστικό ερώτημα, το οποίο είναι πανομοιότυπο με το τέταρτο προδικαστικό ερώτημα της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως που υπέβαλε το

δικάζον τμήμα στην υπόθεση C-667/21 (σημεία 35 επ.), το δικάζον τμήμα ζητεί να διευκρινιστεί αν το άρθρο 82, παράγραφος 1, του κανονισμού 2016/679, πέραν της αντισταθμιστικής λειτουργίας του, έχει και ειδικό ή γενικό προληπτικό χαρακτήρα και αν το δικάζον τμήμα οφείλει να τον λάβει υπόψη κατά τον προσδιορισμό του ύψους της προς αποκατάσταση μη υλικής ζημίας βάσει του άρθρου 82, παράγραφος 1, του κανονισμού 2016/679 εις βάρος του υπευθύνου επεξεργασίας (ή του εκτελούντος την επεξεργασία).

- 38 Σύμφωνα με την αιτιολογική σκέψη 146 του κανονισμού 2016/679, τα υποκείμενα των δεδομένων πρέπει να λαμβάνουν πλήρη και ουσιαστική αποζημίωση για τη ζημία που υπέστησαν. Συναφώς, το δικάζον τμήμα εκτιμά ότι, κατά τον υπολογισμό της αποζημίωσης για μη υλική ζημία, το εθνικό δικαστήριο πρέπει να λαμβάνει υπόψη όλες τις περιστάσεις της συγκεκριμένης περιπτώσεως και να εξασφαλίζεται πραγματική και αποτελεσματική έννομη προστασία των δικαιωμάτων που απορρέουν από τον κανονισμό 2016/679. Ως εκ τούτου, θα μπορούσε να είναι κρίσιμο το ότι—όπως και σε άλλους τομείς του δικαίου της Ένωσης—το ύψος της αποζημίωσης για μη υλική ζημία είναι ανάλογο της βαρύτητας της παραβάσεως του κανονισμού 2016/679 για την οποία επιβάλλεται η σχετική κύρωση και στο πλαίσιο τούτο πρέπει να εξασφαλίζεται πραγματικά αποτρεπτικό αποτέλεσμα, αλλά συγχρόνως να τηρείται και η γενική αρχή της αναλογικότητας (βλ. επίσης, σε σχέση με άλλους τομείς του δικαίου της Ένωσης, τις αποφάσεις του Δικαστηρίου της 15ης Απριλίου 2021, Braathens Regional Aviation, C-30/19, EU:C:2021:269, σκέψη 38, και της 25ης Απριλίου 2013, Asociația ACCEPT, C-81/12, EU:C:2013:275, σκέψη 63).
- 39 Επιπλέον, εκτός της προαναφερθείσας, μεταξύ άλλων, αρχής της αποτελεσματικότητας, θα μπορούσε να ληφθεί υπόψη και η αρχή της ισοδυναμίας σε σχέση με το ύψος της αποζημίωσης για μη υλική ζημία. Συναφώς, το δικάζον τμήμα εκτιμά ότι το άρθρο 82 του κανονισμού 2016/679 δεν περιέχει καμία παραπομπή στο δίκαιο των κρατών μελών και πρέπει να αποτελέσει αντικείμενο αυτοτελούς και ομοιόμορφης ερμηνείας σε ολόκληρη την Ένωση. Εντούτοις, λόγω του, ενδεχομένως, διαφορετικού ύψους των αποζημιώσεων στα κράτη μέλη σε παρόμοιες περιπτώσεις, θα μπορούσαν να ληφθούν υπόψη στοιχεία της ισοδυναμίας όσον αφορά το ύψος της αποζημίωσης για μη υλική ζημία (βλ. συναφώς, ως προς την εξουσία των κρατών μελών να καθορίζουν σχετικά κριτήρια που εφαρμόζονται σε σχέση με την ευθύνη του κράτους για ζημίες που προκαλούνται σε πολίτες ως αποτέλεσμα παραβάσεως του δικαίου της Ένωσης, μεταξύ άλλων τις αποφάσεις του Δικαστηρίου της 5ης Μαρτίου 1996, Brasserie du pêcheur και Factortame, C-46/93 και C-48/93, EU:C:1996:79, σκέψη 67, και της 19ης Νοεμβρίου 1991, Francovich κ.λπ., C-6/90 και C-9/90, EU:C:1991:428, σκέψεις 42 επ.).

7. Επί του έκτου προδικαστικού ερωτήματος

- 40 Με το έκτο προδικαστικό ερώτημα, το οποίο είναι παρόμοιο με το πέμπτο προδικαστικό ερώτημα της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως που υπέβαλε το δικάζον τμήμα στην υπόθεση C-667/21 (σημεία 38 επ.), το δικάζον τμήμα ζητεί

να διευκρινισθεί αν, κατά τον προσδιορισμό του ύψους της προς αποκατάσταση μη υλικής ζημίας με βάση το άρθρο 82, παράγραφος 1, του κανονισμού 2016/679, έχει σημασία ο βαθμός υπαιτιότητας του υπευθύνου επεξεργασίας (ή του εκτελούντος την επεξεργασία). Συναφώς, είναι αμφίβολο, ιδίως, αν μπορεί η μη ύπαρξη υπαιτιότητας ή η ύπαρξη ήσσονος πταίσματος του υπευθύνου επεξεργασίας (ή του εκτελούντος την επεξεργασία) να ληφθεί υπόψη υπέρ του προσώπου αυτού.

- 41 Ειδικότερα, κατά το δικάζον τμήμα το ζήτημα αυτό τίθεται δεδομένου ότι στο γερμανικό αστικό δίκαιο, πέραν της αντικειμενικής προβλέπεται και υποκειμενική ευθύνη, ενώ συγχρόνως στο εθνικό γενικό ενοχικό δίκαιο η υπαιτιότητα χαρακτηρίζεται ως «ευθύνη για την παράβαση» («Vertretenmüssen»). Συναφώς, το άρθρο 276, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, του BGB (Bürgerliches Gesetzbuch, Αστικού Κώδικα) ορίζει ότι ο οφειλέτης ευθύνεται, κατά κανόνα, για δόλο ή αμέλεια, εφόσον δεν προβλέπεται βαρύτερη ή ελαφρύτερη ευθύνη. Εάν ίσχυε παρόμοια ρύθμιση για το άρθρο 82, παράγραφος 1, του κανονισμού 2016/679, η ευθύνη για την απλή παράβαση του κανονισμού 2016/679 θα απαιτούσε ένα επιπρόσθετο στοιχείο, ήτοι τον υποκειμενικό καταλογισμό λόγω δόλου ή αμέλειας. Ωστόσο, το δικάζον τμήμα εκτιμά ότι η ευθύνη του υπεύθυνου επεξεργασίας (ή του εκτελούντος την επεξεργασία) βάσει του άρθρου 82, παράγραφος 1, του κανονισμού 2016/679, είναι ανεξάρτητη υπαιτιότητας, δηλαδή η ευθύνη του διαπράξαντος την παράβαση ουδόλως εξαρτάται από την ύπαρξη ή την απόδειξη υπαιτιότητας (βλ., σε σχέση με άλλους τομείς του δικαίου της Ένωσης, τις αποφάσεις του Δικαστηρίου της 22ας Απριλίου 1997, Draehmpaehl, C-180/95, EU:C:1997:208, σκέψη 17, και της 8ης Νοεμβρίου 1990, Dekker, C-177/88, EU:C:1990:383, σκέψη 22). Όπως διευκρινίζεται στη σκέψη 34, το δικάζον τμήμα φρονεί ότι αυτή καθαυτή η παράβαση του κανονισμού 2016 αρκεί για να θεμελιώσει απαίτηση κατά το άρθρο 82, παράγραφος 1, του κανονισμού 2016/679.
- 42 Τέλος, το δικάζον τμήμα εκτιμά ότι από το άρθρο 82, παράγραφος 3, του κανονισμού 2016/679 δεν προκύπτει διαφορετικό συμπέρασμα. Κατά το δικάζον τμήμα, η διάταξη αυτή, σύμφωνα με την οποία η απόδειξη μη ύπαρξης ευθύνης για το γενεσιουργό γεγονός της ζημίας απαλλάσσει από την ευθύνη, δεν αφορά την υπαιτιότητα κατά την έννοια της «ευθύνης για την παράβαση». Αντιθέτως, το άρθρο 82, παράγραφος 3, του κανονισμού 2016/679 αφορά μόνο το ζήτημα της «συμμετοχής» (υπό την έννοια: «συμμετέχει» ή «δεν συμμετέχει») –για παράδειγμα στην περίπτωση πλαισίων επεξεργασίας δεδομένων με περισσότερους δυναμικούς συμμετέχοντες, η εξωτερική παρακολούθηση των οποίων είναι δυσχερής– ή το ζήτημα της ευθύνης κατά την έννοια της αιτιότητας. Το τελευταίο, παραδείγματος χάρη, μπορεί να γίνει δεκτό σε περίπτωση που το γενεσιουργό γεγονός της ευθύνης ανάγεται σε μη επιτρεπόμενη πρόσβαση τρίτου, ο οποίος απέκτησε πρόσβαση, μολονότι είχαν ληφθεί όλα τα απαιτούμενα μέτρα ασφαλείας.